

2. Idrisz

Jó ideje a müezzinek énekére kelt a város: minden toronyból énekeltek, ahonnan azelőtt a harang szólított imára, de ők a harangot nem szívelték, egyedül a budai kapun hagyták meg, hogy jelezze, mikor zárják.

Hajnalban, ha felzendült az ének, és lebegni kezdtek az álmódok az álom partjához közel, eltűntek a dolgok körvonalai, eltűnt a választóvonal éjjel és nappal között, porhanyósá vált minden, a város lakói pedig mintha emlékezni kezdtek volna egy másik városra, ahol minden mahalle minden minaret-jából sorra megszólal az ének ugyanígy, egy városra, amely az időn túl, az emlékezetben vagy a jövőben vagy a múltban lebeg valahol, mint ahogy a mimar lebegett a halála előtt a fényben. Egy másik városra, amely Pecuj képére lett megformázva a világ másik felén, a tükörképe talán, vagy egy másik Pécs egy másik időben, vagy talán csak Kászim szívében létezik, aki a maga ízlésére hajlítottá volna ezt a várost, ahogy az ételeket is máshogy főzette, mint a püspökök, és a sihederek és öregasszonyok, akiket befogtak a püspöki palota konyháján, hazahordták lassan a kötényük zsebében vagy az ingük csücskébe kötve a különféle idegen fűszereket, felszállt innen is, onnan is a köfte vagy a böregi illata, mint ahogy Kászim szívéből párologott hajnalban ennek az idegen Pecujnak a képe, amelyet mégis ismertek valahol a lakók, akik a müezzin hívó szavára nyitogatták a szemüket, hogy aztán az oldalukra forduljanak, mert ha egyesek szíve látta is a Kászim szívéből hajnalban felködlő egyszerre idegen és ismerős várost, mire felébredtek, elfelejtették, csak az álom édes íze maradt és valami illat, talán rózsáé.

A piac egyre nőtt, és lassan utcák szeltek keresztbe, amelyeket deszkákkal fedtek, hogy egy-egy ilyen utcán sötét lett, mint a tehén seggében – a török félte talán, hogy az isten látja, amikor csal –, karanlik csarsi, így nevezték a maguk nyelvén ezt a labirintust, egy szóval a pécsiek, akik lassan egy másik városban éltek, mint amelyekben azelőtt, noha el sem hagyták, nem tudták, mit gondoljanak Kászim furcsa népéről, amely rácnak tűnt, ha bor került elé, de töröknek, ha a papjuk vonyítani kezdett, mint a veszett kutya a Holdra.

Aztán megszülettek a gyerekek, akik soha nem látták a várost a dzsámi, a minaret és a karanlik csarsi előtt, amelynek egyre táguló sötét utcarendszerében úgy cikáztak, mint a patkányok, ha egy-egy szőnyegáros ízesített vízért vagy dohányért szalasztotta őket, megmegültek egy kelmekekereskedő boltja előtt, vagy mellette a padon, hátha el kell majd szállítani valahová a vég kelmét, máskor a malom köveit tologatták a díszes táblán egy öreggel

szemben, és maguk sem vették észre, hogy már az istentelen rácoszmán szavakat fordítják magukban magyarra, ha az anyjuk szól hozzájuk hajnalban, mielőtt elszelne otthonról. Egyszer az egyik, máskor egy másik kézműves lánya szökött el a szőnyegkereskedő fiával meg a lepénykészítő legényével, mire hazamentek, török asszonnyá lettek, és utána már nem volt mit visszacsinalni, letépték magukról a szőrt, mondják, még ott is, hallgatagokká váltak, és a szemükben megjelent a vágyódás, amikor az éles holdsarló feltűnt a sötétkék, nyári égen, és a törökök rózsái és mindenféle szagos virágai ontani kezdték azt az éjjeli illatot, amely semmi máshoz nem hasonlított, semmihez, amit a magyarok addig ismertek, mégis fájdalmat okozott, ránehezedett a szívre és közben simogatta azt, mint a csalfa asszony a szerelmes férfi arcát, vagy az étel szaga, ha az ízet nem érezhetjük.

Törökök meg magyarok is voltak ezek az asszonyok, akik bő nadrágot hordtak aztán, de Szent Ignáchoz fohászkoztak azért, ha szültek, igaz, ahhoz fohászkoztak a született török asszonyok is.

A gyermek, aki most a furcsa kis öreg előtt állt, különösen hamar tanulta meg a város összes nyelvét, mesélték, a nagyapja, a kék szemű Ladislaus, az ács volt ilyen, aki a tető nyergén ülve talán még a madarak nyelvét is megismerte, sőt, akár még az angyalokét is, hiszen órára pontosan megmondta, mikor jön fergeteg és melyik évben aszály, ám amióta a török bent volt a városban, csak nekik dolgozhatott, hiszen a magyarok a házakat nem javíthatták ki, legalábbis a tetőn ülve, fényes nappal semmiképp, mint ahogy sárga csizmát se húzhattak, és fel kellett pattanniuk, ha muszlim hitű lépett eléjük.

A fiúcska nagyon is emlékezett a nagyapjára, aki az előző nyáron halt meg váratlanul.

– Az isten emberei minden nép közt az isten emberei, fiam, mert nem igaz ám, hogy Allah és a Jóisten külön isten volna. Hogyan lehetne két isten a mennyben, és hogy engedné a törököt hinni az Allahban, ha Allah nem ugyanaz volna, mint ő maga, és hogy engedne minket hinni a mi istenünkben Allah, ha nem volna a kettő egy – mondta neki halkan, ahogy azelőtt, mielőtt lesoványodott volna, a meséket mondta a sutban, ahol megbújtak telente ők ketten.

A kék szemű gyermek, aki csöndes volt és úgy szívta magába a történeteket, ahogy a nyelveket, megjegyezte jól, amit a nagyapja mondott, pedig még csak ötéves volt.

Két évvel később, amikor megállt az öreg török előtt, akit az övéi babának mondanak, vagy a nevéén Idrísznek, hallgatott egy sort, mielőtt megszólalt.

– A nagyapám azt mondta, csak egy isten van, egy és oszthatatlan, és az ugyanaz, akárhogy hívják. A nagyapám azt mondta, hogy az unitáriusok ugyanazt az istent hiszik, mint ti, csak más-hogyan nevezik.

Ha az apám tudná, hogy idejöttem és beszélek vele, összetörné a csontomat – gondolta abban a pillanatban. De tudnia kellett, hogy igazat mondott-e a nagyapja. Jó ideje figyelte Idríszet, aki a szegényes rongyaiban járt-kelt a városban, meg-megállt, leült itt-ott egy padra, vonalat húzott az ujjával a földre, majd rátette a kezét a vele szemben állók halántékára, máskor csak ült a rózsák közt, és az arca úgy ragyogott, mintha nem is öreg ember lenne, hanem maga a fiatal Nap, megint máskor a bazárban leült játszani a tábla elé a magához hasonlatosan öreg Rusztemmel, épp csak szavakat váltottak, amelyeket érteni ugyan lehetett, de azt már nem, hogy mit akarnak mondani velük.

Úgy okoskodott, hogy a nagyapja, aki emlegette is Idríszet, mint aki szent ember, maga tanácsolná, hogy hozzá menjen és ne máshoz.

– A nagyapád igazat mondott, kék szemű gyermek – válaszolta neki az öreg, akinek reszketett a hangja.

– Itt van hát a gyermek, akit Allah ígért, de ki gondolta volna, hogy keresztény gyermek lesz az, ki hitte volna. Allah hatalmas, ne akarjuk hát átlátni a csodái rendszerét, mint ahogy a csillagok mögötti világok sem az ember szemének valók, még akkor sem, ha az emberen belül ott van a csillagok ég pontos mása.

A fiú egyik lábáról a másikra állt az öreg előtt. Nem értette, mit beszél az égről, és miért mondja, hogy az ég benne van az emberben.

– Nem kell félned tőlem – mondta neki az öreg, és lassan felállt a padról, ahol maga alá húzott lábakkal kuporgott. Ahol a hátát a falnak szokta vetni, fehérén, tompán ragyogott a piszkos vakolatban egy folt.

– Tiszta mögötted a fal – mondta a fiú, és a kezével megérintette azt a fehérséget. Noha szeles, kora tavaszi nap volt, a kis faldarab finoman melegített. Átjárta az egész karját a tűzhöz hasonlóan melegítő fal melege, majd úgy tűnt, fel tudna röpdülni valamelyik ház teteljére, végül ismeretlen nyelven lévő szavak jutottak eszébe, majd megérezte a nyíló rózsák illatát, pedig hát hol volt még a rózsanyílás és a kora nyár.

Az öreg vasmarokkal fogta meg, olyan erősen, amire nem számított. Akkor meghűlt körülötte a levegő, eltűnt a rózsáillat, el a repülhetnék.

– Engedj – cibálta magát, de az öreg erősen fogta.

– Eresszük belőled útjára azt a másikat – mondta halkán, és a kék szemű fiú előbb könnyebbnek érezte magát, majd sóvárgást érzett, hogy örökre itt maradjon a kis viskó előtt az öreggel. Úgy vágyott valamire, maga sem tudta, mire, mint amikor a mézes figurát nézte a bábosnál, mindent odaadott volna egyetlen falatért, és a bábos, a nagydarab ember, aki, ha imádkozott, beleremegett a föld, odanyújtott neki egy jó nagy, letört darabot, mosolygott, azt mondta, tudja, milyen kívánni.

– Mondd meg apádnak, hogy jöjjön el veled. Ne félj megmondani – morogta neki az öreg, és elengedte.

A fiú eliramodott.

– Hajj. Kajjúm – mondta Idrisz –, ő az élő és örökkévaló, aki a hitetlenek közt is megmutatja a hívőt.

A gyermek nem akart volna semmit mondani, ha amikor hazaért a budai, Malomszegenek is nevezett mahalle legnagyobb, még viszonylag jó állapotban lévő házába, az apja, aki annyiszor köpött egyet, ahányszor meglátta valamelyik csuhást, ahogy ő hívta a katolikusokat, akik szerint a sátán földi népe, és sátán alatt a pápát értette, és vallotta az az unitáriusok hitét, ha az apja nem hívja magához.

– Az nem járja, hogy te egész nap lopod az isten napját. Nem vagy már kiseded, hogy a csarsiban bujdoszál az ő karonülőikkel a pultok alatt, a kutyák meg a piszok közt.

A kék szemű gyermek nézte a férfit, aki olyan más volt, mint a nagyapja.

– Idrisz baba, a bektas beszélni akar magával.

Egy szuszra mondta, hogy ne fogyjon el közben a bátorsága.

Az apja meghökkent. Meg is hajolt a töröknek, nem is. Fel is ment a belső várba munkáért, kerülte is. Le is szakította a virágaikat régebben, ha jó kedve volt, meg át is ment a cifra kertjeiken, mintha nem lenne ott semmi. Ha kérdezték, azt mondta, a pápistákat rakná ki inkább a városból, ha választhat, mégis, amikor Madarász András, az előljáró csöndre intette őket és békére, és egyáltalán, olyanná vált az arca, mintha már ő is közéjük tartozna, a török kutyák közé, lebegni látszott a föld fölött, mint az öreg mimar, akiről azt mondják, a testéből kilépett, látták a lelkét az égbe repülni azon a kora tavaszi napon, amikor meghalt, akkor összezavarodott.

– Mit akar tőlem az a szőrbe öltözött vénség?

– Az istenről beszélni – válaszolta a fiú, aztán felkapta a könyökét, várta a fülest.

A férfinak úgy tűnt, mintha megmozdult volna alatta a föld. Elveszettnek érezte magát, mint aki kútba hull, vagy akit a szél kap fel. Elerőtlenedett, a szavak nem találták az útjukat a szájához, a kezéből kiesett az ing, amelyet felhúzni készült, az előtte álló fiú arca idegenné vált és felnőtté, a különös, kék szem, amely olyan volt, mint az öregapjé, most úgy nézett rá, mintha nem a fia, hanem az apósa előtt állna.

– Elmegyek hát – mondta végre, miközben nem ezt akarta volna mondani, hanem, hogy szíjat hasít a hátából, hogy megcsapja a bolond öreggel együtt, hogy Isten nem tréfadolog, amiről egy taknyossal meg egy félbolond dervissel fog beszélni.

De nem a saját szavai jöttek ki a száján, nem azt gondolta, amit gondolt, és nem volt ura többé sem a gyermeknek, sem magának.

Később azt mondta, megdelejezték, boszorkányátkot szórtak rá, Balburga Millerin átkozta meg talán, Kászim legöregebb szakácsnéja, aki cseresznyéni nagyságú aranyakat kapott tőle, hogy gyermekeket raboljon nekik, gyermekek lelkét, testét, az ő kis, kék szemű fiát, aki immár az övék, és aki idegen nyelven gajdolja azt a sok istentelenséget, amit a mektebben belevernek, igaz, azt mondta, ő az egyetlen, aki még soha nem kapott ütлеget.

Szégyen volt a gyülekezetben, szégyen az utcában, szégyen a családban, mégis, ha elnézte a másik két fiút, az egyiket, ahogy a kovács keze alá igazítja a vasat a fogóval, minden mozdulata olyan tökéletes, mintha meg lenne írva, a másikat, aki a követ vési, az unitáriusok sírköveit, és a kalapácsa nyomán repked a kőszilánk, a haja meg tiszta kőpor, s ha az orrát fújja, hát port fúj a markába, nem tudta, nem épp azért adta-e a töröknek a legkisebbet, a kék szeműt, mert azt szerette a legjobban, és azt is tartotta a legtöbbre.

– Öregapád, ha élne, mit szólna ehhez – sírt az anyja, amikor a gyermek először elindult a törökök iskolájába. Meg kellett volna verni. Oda kellett volna lódtítani a kovácshoz, mint az elsőt. Csak egy kölyök. Mégis, milyen másféle kölyök.

– Az öregapám maga vitt volna el Idriszhez. Rá gondoltam, amikor odamentem, és Idrisz tudta ezt – válaszolta a gyermek, akitől félni kezdtek, mintha már nem egy lenne közülük, hanem egy a törökök közül. ■ ■ ■